

De geschiedenis van de Boerderij/herberg 'De Bonte Koe' en 'Het Spul van Lotje'

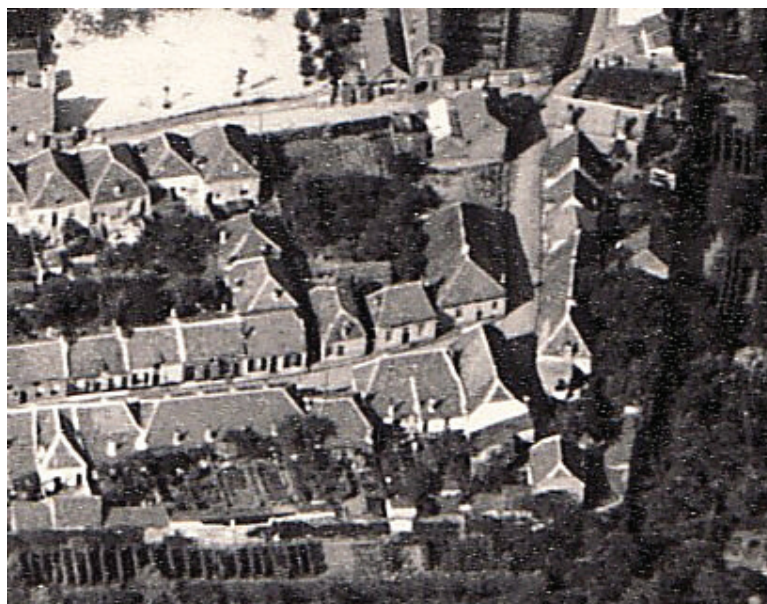
Henk P. Deys en Ad J. de Jong

In drie afleveringen schreef Henk van den Hoofdakker in 'Oud Rhenen' met hulp van anderen over herinneringen aan de huizen en bewoners van de Bontekoestraat zoals zij die kenden uit hun jeugd en naar verhalen van hun ouders. Hij werd daarbij geholpen door echte kenners van de situatie in de 'onderstad' van Rhenen, zoals kapper Evert van Hees. Die herinneringen gingen vooral terug naar de 20^e eeuw, vlak voor, in of na de oorlog. Uit deze verhalen blijkt dat de Bontekoestraat ooit een typisch winkelstraatje was. Vanuit de Herenstraat afdalend in deze straat had je een cafetaria met automatiek of bakkerszaak aan je rechterhand, een drogist aan je linkerhand, een loodgieterswerkplaats, een kapper rechts, een melkwinkel links, een pension, een snoepwinkel met petroleumfaciliteit, daartegenover een textielwinkel, een klompenmakerij daarnaast, daar tegenover nog een snoepwinkeltje en tenslotte onderaan een boerderij. Zomaar wat voorbeelden, al met al een bonte verzameling van neringdoenden.

Hierbij werd terloops verwezen naar een oude boerderij en herberg 'De Bonte Koe', waarnaar deze straat zou zijn genoemd. Wij willen in dit verband nader ingaan op wat we tot nu toe in de archieven hebben kunnen vinden over de oudste geschiedenis van De Bonte Koe en een latere, westelijk hiervan gebouwde stadsboerderij, het zogenaamde 'Het Spul van Lotje', genoemd naar Charlotta van Dolderen.

Een aquarel van Leon Senfuit 1927 met v.l.n.r. een schuur op de stadsmuur naast de Tijmenstoren, de stadsboerderij van Charlotta (Lotje) van Dolderen en het zuidelijk deel van het huis de Bonte Koe (particuliere collectie).

Een detail uit een KLM-luchtfoto van 1928

OORSPRONG VAN DE NAAM BONTEKOE STRAAT

Het blijkt dat de Bontekoestraat aanvankelijk geen naam had, maar aangeduid werd als 'een steijle straet opgaend naer de Bergpoort' of de 'straet streckende van de Berghpoort naer de Bonte Koeij'.

Er waren meer zogenaamde 'steijle straeten', zoals die tussen de Markt en de Koningstraat (later genoemd Weverstraat) of de steeg tussen de Visscherstraat (later Zuidwal) en de Koningstraat, ook wel het 'Hoochstraetge' genoemd. Aan dit laatste straatje stond ooit een huis, 'Plumestein' of 'Pluijmesteijn' genaamd. Over de herkomst van de naam van dit huis is verder niets gevonden.

In de kerkrekeningen van de Cunerakerk van 1571/2 staat hierover bij de geïnde huisrentes² het volgende vermeld:

'Coendert Henricks weduwe wt haer huijsinge staende aent Hoochstraetgen genuemt Plumesteijn'.

In de periode 1578-1589 was de eigenaar de wever Ernst Jansz. In een gerechtelijke transportakte uit 1566³ is er sprake van een 'bongaert, geheten Kesteresteyn, gelegen boven 't Steylstraetgen'; deze boomgaard binnen de stad lag mogelijk achter het huis van de familie Valckenaer aan de Heerenstraat⁴; echter, de genoemde belendingen zijn niet te lokaliseren.

Over Kesteresteyn lezen we namelijk in genoemde akte d.d. 22-4-1566 het volgende:

'Walraven Lucasz ende Meken Lijsteren syn huysfr hebben gecoft van Henrick Lyster Willemsz ende Aeltgen Lysteren syn huysfr een bongaert geheten Kesteresteyn gelegen boven 't

steylstraetgen tegene Henrick Lysteren voirg syn huysinge vuer streckende aen Gerrit van Harnes schuyr ..ende dit voir een fry eygen erffende wganck'.

et is ook mogelijk dat genoemde boomgaard stond op de noordoosthoek van de Puttersteeg; op foto's van begin 20^e eeuw is hier inderdaad een tuin met bomen te zien (zie 'Achter Berg en Rijn', afbeelding 486a).

Over dit 'steylstraetge' wordt ook melding gemaakt in de tijnsregisters van de graven van Cuijlenborg, tinsheer Floris I van Pallandt, uit 1533:

'Item ontfangen van Wijllem Daems uuit die hofstede, ghelegen op dat eynde van die Vijscherstraet op den anderen boeck van dat voers. Steylstraetgen, dat men uuit die Vijscherstraet opgaet na die Conijnckstraet na den ouden Henryck Valckenaer toe...'

Dit 'steijlstraatgen' kwam dus vanaf de Visscherstraat (nu

'Bonte Koeij straet' al wel wordt vermeld, raakt begin 19^e eeuw de naam Bontekoestraat pas echt algemeen in gebruik, net zoals een deel van de Koningstraat later Weverstraat ging heten.

In een akte met een opsomming van de bezittingen van de familie Van Rhenen uit 1556⁶ wordt melding gemaakt van:

'... Noch van eene huysinge ende hofstede mit erfen gront en mit syn getimmer van voren tot achteren staende binnen Rhenen opten hoick vant steylstraetge daer Jacob van Rhenen en Joffr Gerarda Bruynen vurn. nu ter tijt in wonen...'

Vermoedelijk betreft het hier het huis de Bonte Koe. Gerarda Bruynen was een dochter van advocaat Mr. Rutger de Bruijn en Hadewich Lijsters, reeds genoemd in 1563.

Vroeger reed er tussen Utrecht en Arnhem een 'wagen' voor vervoer van personen, post en goederen^{6,7}. De wagens vanuit Utrecht kwamen waarschijnlijk binnen te Rhenen

Het 'steijle straetge' opgaand naar 'den ouden Henryck Valckenaer toe' (de huidige Puttersteeg)

De zuidelijke omwalling van de tuin of boomgaard in de Koningstraat, later Weverstraat

Zuidwal) inderdaad uit op de Koningstraat (nu Weverstraat) en werd later wel de Puttersteeg genoemd, waaraan huizen stonden. Bij de naam 'Koningstraat' wordt nog wel eens een relatie gelegd met het bezoek van koning Christiaan II van Denemarken (1481-1559) aan Rhenen in 1531, maar de naam van de straat kan ook verband houden met de oude 'via regia'.

Onderaan de straat, tussen de Visscherstraat en de Bergpoort (Heerenstraat), stond ooit aan de zuidoostkant een herberg/boerderij met de naam 'De Bonte Koe', niet te verwarren met de boerderij die later in de 19^e eeuw gebouwd werd op de zuidoosthoek van de Visscherstraat/Bontekoestraat, welke in de volksmond wel 'Het Spul van Lotje' (van Dolderen) genoemd.

De herberg en boerderij de Bonte Koe of Koeij was al vroeg een belangrijk oriëntatiepunt voor duiding van de ligging van huizen en percelen in de benedenstad. In het lidmatenregister van de hervormde kerk, waarmee door ds. Diemerbroeck in 1654 werd aangevangen, staat de aanduiding 'omtrent de Bontekoe' met drie huizen vermeld. Hoewel in 1739 de naam

aan het Hof, bij de Koning van Denemarken. Daar stopte ook later de tram vanuit Utrecht.

De vraag is nu of deze wagens daarna 'bovenover' via de Bergpoort, de Grebbeberg en het gehucht Grebbe via Wageningen naar Arnhem reden of dat men via de Koningstraat (later Weverstraat) via de Bonte Koe, Rijnpoort, Buitenomme, Schoutenboomgaard, onderlangs via de Grebbe, de Grebbedijk en Wageningen naar Arnhem reed. Waarschijnlijk werden door het wagenvervoer zo min mogelijk steiltes genomen om de paarden niet te veel te belasten.

De herberg de Bonte Koe zou het startpunt van de wagens naar Arnhem kunnen zijn geweest.

Feit is in ieder geval dat er wagenvoerders, zoals leden van de familie Booms en De Bode, in de buurt van de Bonte Koe en de Visscherstraat woonden. Voorts woonde in de Visscherstraat bij de Bonte Koeij Roelof Geurtsz van den Oostercamp, die in de periode 1675-1697 tevens genoemd wordt als karman op Arnhem. Ook de familie Van Laar (van 'de Schielik', het transportbedrijf) woonde hier later.

OORSPRONG VAN DE NAAM 'DE BONTE KOE'

Van Iterson⁸ stelt in zijn boek *De Stad Rhenen* dat de stad Rhenen mogelijk ooit in de middeleeuwen begonnen is als een ommuurde 'curtis', waarvan restanten van de omwalling zouden zijn gevonden aan de noordzijde van de Weverstraat vlakbij de Bontekoestraat. Deze curtis zou zijn gelegen aan twee wegen. De zuidelijke weg, de 'via regia', zou hebben gelopen via de Weverstraat, reeds in de middeleeuwen Koningstraat geheten. Deze liep dus langs de boerderij (en of herberg) De Bonte Koe(ij).

De naam Bonte Koe komt men wel meer tegen als naam voor een herberg, zoals te Garderen op de Veluwe, op een kruispunt van wegen. Dit was vanouds een stopplaats voor het wagenvervoer over de Veluwe. De Bonte Koe was mogelijk in de middeleeuwen een boerderij/herberg en tevens een zadelhofstad of zitplaats voor de ontvangst van jaarlijkse tijnsen⁹ van de familie Van Rhenen. Deze zadelhofstad voor het complex tijnsgoederen van de Van Rhenens verhuisde later in ieder geval naar de herberg De Koning van Denemarken.

Vanouds bevonden zich aan de Visscherstraat vlakbij de Bonte Koe en de zuidelijke stadswal tevens leerlooi- en zoutkuipen; mogelijk was er een relatie van de naam Bonte Koe met de leerbewerking en vleesverwerking ter plaatse of met het vee dat op de stadswiden ten zuiden van Rhenen werd geweid. Zo was er ook een varkensgemeente voor de Rijnpoort.

Er woonden in de Visscherstraat (later Zuidwal) nabij de Bonte Koe in later tijd leerbewerker en slaggers. Het is goed mogelijk dat de veehandel in het zuidelijk deel van de stad was geconcentreerd en dat in de Bonte Koe de handel plaatsvond.

In hun boek *Uithangteekens en Opschriften*¹⁰ stellen Van Lennep en Ter Gouw dat bordjes met daarop een bonte koe geschilderd vaak uithingen bij melkslijters; ze geven als voorbeeld 'In de Bonte Koe', een melkslijterij te Rotterdam aan de Goudschen weg anno 1723.

Reeds in 1558¹¹ wordt melding gemaakt van een huis, 'eer-tijts Bonte Koe', onderaan de huidige Bontekoestraat bij de

Afbeelding uit het boek 'Uithangteekens en Opschriften' van Van Lennep en Ter Gouw

stadswal. Zo lezen we in het 'Memoriaelboek 1555-1569' het volgende:

'Dat voor ons (lees: Schepenen te Rhenen) gecomen sijn die Ed. here Cornelis Stevensz van Elst pater tot Rhenen en Jacob van Rienen als testamentoiren van heer Anthonis Eversz in sijn leven priester ende hebben in dijer qualiteyt opgedragen overgegeven ende te go(e)de geschonden Joncker Dirk van Cronenburch als een mede testamentoir van heer Anthonis voornt. en Joffr Margriet van Leeffdael sijn echte huysfr. en haren erven een camer ende schuyr, hoffende hofstadt daeraen gelegen welcke camer genaempt is Die Hoichcamer, daer oostwert ende zuytwert naest geleyt die stadwal westwert Sander Jansz ende noertwert die gemeenstraet mit die huisinge eertijts genaempt die Bonte Koe ende nu Cronenburch behoirende twelke vrijen ende tewaeren naer erffcooprecht der stad van Renen ende voor een vrij eijgen goet beheltel(ijk) XXIIIJ stuvers Jaerlix die de kerck Jaerli daer vuyt heeft....'

De aanduiding 'eertijts genaempt de Bonte Koe' wijst erop dat de naam al ruim voor 1558 bestond of dat de Bonte Koe daar ooit gestaan had.

De in deze akte genoemde 'Hoichkamer' was waarschijnlijk een zogenaamde 'stenen kamer', een torenachtig gebouw. Jaarlijks moesten hiervoor aan de kerk 24 stuivers huisrente betaald worden. Omdat dit bedrag over de jaren niet veranderde was gemakkelijk in de kerkrekeningen¹² na te gaan wie de opeenvolgende eigenaren waren. In de kerkrekeningen wordt er melding van gemaakt dat het een 'huijs ofte schuij' betreft, hetgeen aanduidt dat het vermoedelijk een oud huis was dat tot schuur was verworden. Toch is het huis steeds in handen van aanzienlijke families. Meestal wordt als plaatsaanduiding 'in de Visscherstraat bij de Tijmenstoren' aangegeven. De Tijmenstoren was de zuidoostelijke muurtoren, vermoedelijk genoemd naar een zekere Tijdeman of Tijman Lijster; leden van de familie Lijster met die voornaam kwamen reeds rond 1400 voor in Rhenen.

Leden van de familie Lijster hadden vooral bezittingen onderaan de Grebbeberg (Heimerstein) en in de Nude, maar ook vooral in het oostelijk stadsdeel van Rhenen. Zo bezat een priester, Heer Heynrick Lijster, in de periode 1556-1561 een hoog stenen huis genaamd 'Poelsteijn' aan de noordkant van de Lange Heerenstracet bij de Bergpoort tegen de stadsmuur aangebouwd.

Opmerkelijk is dat tevens geestelijken betrokken waren bij bovengenoemde 'Hoichkamer' bij de Tijmenstoren. Waarschijnlijk hoorde Heer Henrick Lijster tot de Ridderlijke Duitse Orde, die een commanderij gevestigd had bij de Westpoort, waarbij de commandeur van Rhenen tevens pastoor van de Cunerakerk was. Heer Henrick Lijster was een zoon van Dierick Henricksz Lijster (overleden in 1523); zelf wordt hij genoemd bij de overdracht van een leengoed in 1560 en wordt hij vertegenwoordigd door zijn broer wegens 'ouderdom, impotentie ende cranckheden'. Een Bernt Lijster Evertszoon was eveneens priester; deze overleed in

1569. ‘Stenen Kamers’¹³ waren torenachtige gebouwen met een opslagkelder, deels onder- en deels bovengronds met daarboven de eigenlijke ‘kamer’, een soort logeervertrek waar de tijns-, leen- of pachtheer kon verblijven. Er zat dan ook vaak een haardstede in; daarboven soms nog een zolder, maar anders direct een puntdak. Stuivenes in Achterberg is een goed voorbeeld van een dergelijke stenen kamer.

In Friesland worden dergelijke stenen kamers ook wel ‘stinzin’ genoemd. De kamer zelf had veelal een eigen opgang via een houten trap en de ‘ramen’ waren vaak meer een soort rechthoekige ‘schietgaten’, met van binnenuit taps toelopende raamprofielen, hetgeen erop wijst dat ze ook ter verdediging konden dienen. Daarom hadden dergelijke stenen

De onderste verdieping van de ‘stenen kamer’ Stuivenes in Achterberg, een opslagruimte met tongewelf (foto J.Th.M. Mom)

kamers ook dikke muren. De eigenlijke boerderij, vaak van hout, stond erbij of was er tegenaan gebouwd.

Bij kastelen zoals langs de Langbroekerwetering waren het meer echte donjons of woontorens behorend bij kastelen. In Veewouden in Friesland is een gerestaureerde stenen kamer nog (ook intern) te bezichtigen als onderdeel van een museum. ‘Stenen kamers’ werden ook wel ‘Spijkers’ genoemd, zoals dit bij Remmerstein het geval was.

De eigenlijke Bonte Koe stond dus net ten noorden van

Links: een gerestaureerde en deels verbouwde (onderdeel museum) ‘stenen kamer’ te Veewouden met een houten trap naar de ingang. Rechts: de stenen kamer Stuivenes in Achterberg nadat de er tegenaan gebouwde boerderij was afgebroken

deze ‘Hoichkamer’ onderaan de latere Bontekoestraat aan de zuidoostkant bij de stadswal.

In de periode 1591-1601 worden Jacob van Rhenens nakomelingen genoemd als eigenaren van de ‘huijsinge ofte schuirstede in de Visscherstraet bij Tijmanstoern’. In de periode daarna (1601-1607) betaalt ene Jacob van Rhenen de huisrente ‘vuijt de schuur bij de Bonte Koeij’.

Van 1607-1610 gaat de betaling over op Joncker Dirck van Nitshoorn (tekent als Dyrick van Nutzhorn), gehuwd met Ida van Rhenen die eerder gehuwd was met Aelbert van Eck. Er is hier nog steeds sprake van een ‘schuur bij de Bonte Koe’.

Van 1610-1614 zijn het de erfgenamen van Joffrou Ida van Rhenen ‘wt haer huijsinge genaempt de Bonte Koe’ en draagt de jaarlijkse huisrente nog steeds 24 stuivers. Verschil is dus dat het pand nu de kwalificatie ‘huijsinge’ heeft en niet meer ‘schuur’.

In de periode daarna, van 1615-1645, worden geen eigenaren meer vermeld. Dezelfde 24 stuivers huisrente dienen eenvoudigweg ‘vuijt de Bonte Koe’ opgebracht te worden; men noemt het wel zo, maar de eigenlijke Bonte Koe stond er boven naast vermeld.

Na 1645 worden geen huisrenten meer betaald voor de voormalige kamer of schuur. Wel treffen we in een verantwoording van de Duitse Orde¹⁴ dat Gijsbert de Bruijn over de Bontekoeij uijt zijn huijs over 1669 een ‘uitgang’ van 4 stuivers verschuldigd is.

In de 18^e eeuw is er in de haardstedegeldkohieren¹⁵ nog wel sprake van een schuur, later ledige plaats omtrent de Bonte Koeij; eigenaren zijn onder andere burgemeester Van Deventer, later diens weduwe en schepen Willem van den Berg. In de periode 1720-1747 was bijvoorbeeld eigenaar burgemeester Van Deventer en was de bewoner/gebruiker de ‘leertouwer’ Bastiaan Esser.

‘Leertouwen’ staat voor het bewerken van leer na het looien voordat het in de handel gebracht kan worden, hetgeen er mogelijk ook op duidt dat de naam ‘Bonte Koe’ verband

De schuur bij de Tijmenstoren die circa 1990 is afgebroken

houdt met de leerbewerkingsactiviteiten ter plaatse, zoals hierboven reeds werd gesuggereerd.

Over de eigenaren en bewoners van de eigenlijke Bonte Koe(ij) werd nadere informatie aangetroffen in de kohieren van de haardsteden- en familiegeden¹⁶.

EIGENAREN EN BEWONERS VAN HET HUIS DE BONTE KOEIJ

In de 17^e eeuw blijkt het huis de Bonte Koeij bij de familie Van Rhede (Reede) terecht te zijn gekomen.

Zo vindt op 7-9-1678 een openbare verkoping plaats¹⁷ van een *'huysinge competerende Bitter van Rhede van outs genaempt de Bonte Koeij, oostwaerts en suytwaerts de stadtmuer en westwaerts de Visscherstraat'*.

Reeds eerder op 15-3-1678 was er sprake geweest van publieke verkoop van een *'huysinge competerende de heere Bitter van Reede staende en gelegen in de Achterstraet daer de Bonte Koeij uythangt'*. Als belendingen worden aangegeven OW en ZW de stadtwall, NW Jan van Brenck en WW Roelof Geurtsz (van den Oostercamp).

Het kan zijn dat het huis geveild werd omdat er geen belas-

ting betaald was, hetgeen wel meer gebeurde. Men was dan onverbiddelijk. Hoewel er geboden werd door de Joodse tafelhouder Abraham Isaacksz werd de Bonte Koeij gekocht door advocaat Mr. Bercheijck.

Een Bitter van Reede trouwde te Rhenen 13-3-1678 met Joffr. Elisabeth Maisondeu tot Leefdael, overl. 1-9-1678. Het kan zijn dat hij aan de Bonte Koeij was gekomen via zijn vrouw, daar het huis daarvoor ooit toebehoorde aan Dirck van Cronenburch, gehuwd met Margriet van Leefdael.

Zijn vader, eveneens Bitter van Reede geheten, was onder andere commandeur (kapitein) van het schip De Rijnstroom; deze was gehuwd met Joffr. Johanna van Vollenhoven. Beide Bitters van Reede waren scheepskapitein en mogelijk bevond men zich in het buitenland ten tijde van de veiling in 1678.

In ieder geval heeft de familie Van Reede in 1686 de Bonte Koeij nog in bezit¹⁸. Deze wordt op 17-6-1686 verkocht aan Cornelis Geurtsz van den Oostercamp, een broer van bovengenoemde karman Roelof Geurtsz van den Oostercamp.

Carel de Jong was uit IJsselstein afkomstig en trouwde met de Rhenense Maatje van de Waal. Deze tak van de familie De Jong wordt uitgebreid beschreven in een artikel van Ad J. de Jong in Oud Rhenen¹⁹.

EIGENAREN EN BEWONERS VAN DE BONTE KOE IN DE POSTKADASTRALE TIJD NA 1832

Vóór de officiële invoering van een kadastrale nummering in 1832²⁰ hadden enkele decennia ervoor alle huizen in Rhenen een huisnummer. Zo had in wijk A het huis de Bonte Koe No. A229 en het huis ten westen daarvan in de Visscherstraat (later Zuidwal genoemd) No. A331. Later werd de naam van de straat erbij genoemd.

Sinds 1832 kreeg elk perceel (bebouwd of onbebouwd, weiland, boomgaard, heide enz. enz.) naast de bestaande huisnummering een kadastraal nummer. De kadastrale gemeente werd onderverdeeld in een aantal secties en per sectie werd er genummerd. Na elke verandering in oppervlak of bij

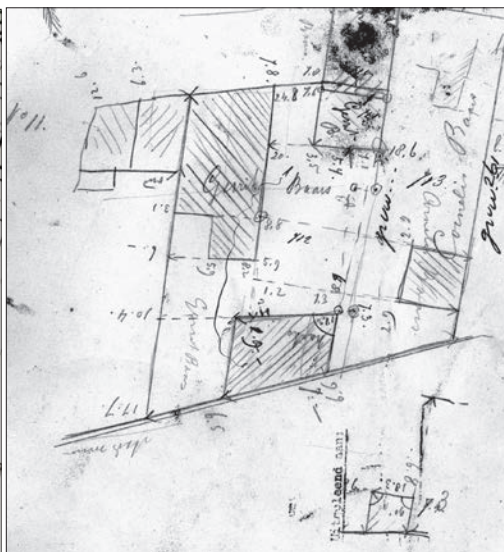
Hieronder volgt een overzicht van eigenaren en bewoners van de eigenlijke Bonte Koeij in de jaren daarna tot in de 20^e eeuw.

Periode	Eigenaar	Bewoner/Gebruiker
1686-1715	Cornelis Geurtsz van den Oostercamp	Cornelis Geurtsz van den Oostercamp
1716-1731	De weduwe van Cornelis Geurtsz van den Oostercamp	Jacobus van den Oostercamp
1732-1750	Teunis van den Oostercamp	Jan van den Oostercamp
1754-1766	Teunis van den Oostercamp	Teunis van den Oostercamp
1768	Teunis van den Oostercamp	Jan van den Broek
1770	Gerrit van de Waal	Jan van den Broek
1772	Gerrit van de Waal	Jan van Amerongen
1774-1777	Gerrit van den Berg	Jan van Amerongen
1778-1783	Gerrit van den Berg	Steven Meijer
1784-1794	Gerrit van den Berg	
1795-1801	De weduwe van Gerrit van den Berg	Carel de Jong
1801-1832	Carel de Jong	Carel de Jong en Maatje van de Waal

Hieronder volgen enkele details uit kadastrale hulpkaarten van het gebied rond de Bontekoe.

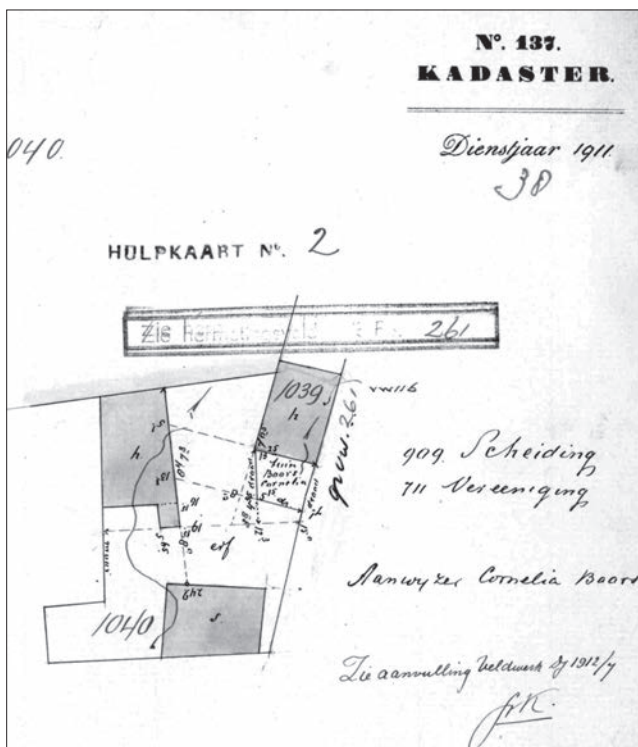
1820/1832 kadastraal minuutplan sectie F de Stad, (detail)

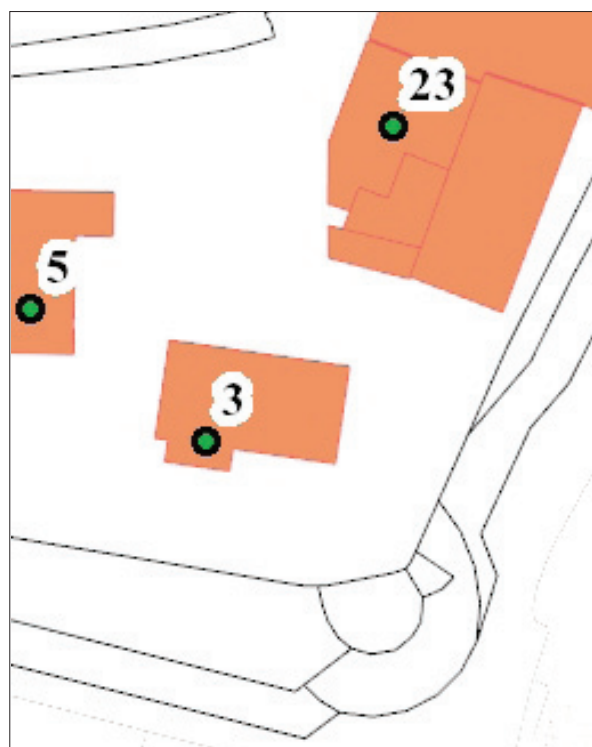
1883 (veldwerk)

1883 (hulpkaart)

Veldwerk 1910/1911

Situatie anno 2010

nieuwbouw werd het kadastrale perceelsnummer gewijzigd in het eerstvolgende beschikbare hogere nummer. De binnenstad van Rhenen kreeg het sectienummer F. Zo kreeg het huis de Bonte Koe als kadastraal nummer F15 en de bijbehorende tuin en erf F16; voor het huis daarnaast, No. A331, werd dat respectievelijk F17 en F18. Deze nummering is reeds te vinden op een kadastrale kaart anno 1820²¹, die echter pas rechtskracht kreeg sinds 1832. Op deze kaart treffen we op de twee genoemde percelen naast de huizen geen verdere

bebouwing (zoals schuren) aan. Elke eigenaar van kadastraal belastbaar goed kreeg in de kadastrale legger een artikelnummer, waarin al zijn/haar eigendommen gespecificeerd zijn.

In 1832 is de eigenaar van F15/16 bovengenoemde Carel de Jong, die het huis de Bonte Koe ook met zijn gezin bewoont; eigenaar van F17/18 is dan Johannes Jan Baars Hzn, welk huis F17 volgens de volkstelling van 1830 bewoond door vleeshouwer Mozes Aron van Crefeld en zijn kinderen. Van Crefeld verhuisde later en F17 wordt daarna bewoond door

Cornelia Baars, 1904-1979
dochter van Jan Hendrik Baars en
Charlotte Geertruida van Dolderen

Evert Baars, 1874-1968
zoon van Cornelis Baars en
Elisabeth van Veenendaal

Charlotta Geert
van Dolderen
geb. 15/05/1872
overl. 1949

was inmiddels 41 resp. 39 jaar oud) zijn voor zover na te gaan geen kinderen geboren. Evert staat links op de foto. Cornelia Baars (1904-1979), tweede van links, was een dochter van Lotje.

Evert Baars was een zoon van Cornelis Baars (1830-1916) en Elisabeth van Veenendaal (1837-1902). Cornelis was de één jaar oudere broer van de hierboven genoemde Cornelia Baars (1829-1900), die huwde met Willem van Dolderen en Evert was dus een volle neef van Lotje. Cornelia was eerder gehuwd geweest met Marinus Veldwijk, wiens derde huwelijk dit was.

De foto moet niet ver voor 1949 zijn genomen, gezien het overlijden van Lotje in februari 1949.

Het was een hele uitzoekerij met de vele Cornelissen en Everts in de Baarsen-

leden van de familie Baars.

In het artikel van Henk van den Hoofdakker op pag. 28 van Oud Rhenen 2012 (2) staat een interessante foto afgedrukt. We zien hier geheel rechts Charlotta Geertruida van Dolderen (Lotje) (1872-1949). Zij was het elfde kind van Willem van Dolderen (1821-1872) en Cornelia Baars (1829-1900). Uit haar eerste huwelijk (1891) met Jan Hendrik Baars Gerritsz. kreeg Lotje 11 kinderen. Jan Hendrik overleed in 1913, 12 dagen na de geboorte van het laatste kind Jantje. Charlotta trouwde precies een jaar later met Evert Baars (1874-1968), die weduwnaar was van Cornelia van Stokkum, met wie hij 3 kinderen had. Uit dit huwelijk (het nieuwe paar

familie. Ook het uitpluizen van de adressen met eigenaars was een hele toer, omdat het veelal een uitzoekerij van jewelste was welk huisnummer bij welk perceel thuishoorde, omdat er in de 19de eeuw in Rhenen vele omnummeringen van de huisnummers hebben plaatsgevonden en omdat het lastig of zelfs onmogelijk was om huisnummers voorzien van a, b, c enz. duidelijk te kunnen lokaliseren. Het kadaster biedt hier soms een oplossing als de bewoner tevens eigenaar is: het kadaster geeft eenduidig de lokalisatie van een perceel aan. Er bestaan voor Rhenen echter geen concordanties tussen huisnummers en kadastrale perceelnummers.

De stadsboerderij op de foto werd in de volksmond 'Het Spul van Lotje' genoemd. Aanvankelijk stond hier een woonhuis (F17, Visscherstraat 231) met een tuin, in 1830 bewoond door vleeshouwer Mozes Aron van Crefeld, maar eigenaar van het huis was Johannes Jan Baars Hzn. Van Crefeld verhuisde en in 1840 werd de woning bewoond door Johannes Baars en Cornelia van Laar, de ouders van Cornelis en Cornelia, hierboven genoemd. Zij waren afkomstig uit de Kruisstraat (zie ABR afb. 407, geheel rechts). Johannes was tabakker. Zij hadden een inwonende knecht, Adolf Brouwers.

In dit huis, inmiddels omgenummerd naar nr. 234, woonden in 1850 en nog in 1860 Antonie Baars met Arrisje Hulshof. Hij was timmermansknecht en van een andere tak Baars afkomstig.

De stadsboerderij werd in 1883/4 in de tuin F16 gebouwd door Gerrit Baars

Gezicht vanuit de Visscherstraat (Zuidwal) op de Bontekoe. Aan het einde van de straat: midden en rechts het huis De Bonte Koe en Het Spul van Lotje. Onder de lantaarn staat de waterpomp.

Jaar	Kadaster	Bewoner	Eigenaar	Adres	Bijzonderheden
1832	F15	Carel de Jong	Carel de Jong	Bontekoestraat A229	genaamd Bontekoe
1840	F15	Carel de Jong	Carel de Jong	Bontekoestraat A229	Art.243
1850	F15	Jan Hendrik Baars en Jannigje de Haas	Jan Hendrik Baars Johzn en Maatje de Jong (Jr)	Bontekoestraat A229 > A 230	Art.914 Art. 1357
1860	F15	Jan Hendrik Baars en Jannigje de Haas	Gerrit Baars en Cornelis Baars	Bontekoestraat A230	Art.1357
1861	F561	?	Evert Baars (1881) en Aaltje Puik	?	?
1862	F562+ F563	Cornelis Baars tr 1864 Elisabeth v. Veenendaal	Gerrit Baars en Cornelis Baars	Visscherstraat A230	Art.1357 Art.2221
1884	F710 F711	Cornelis Baars Gerrit Baars	Gerrit Baars en Cornelis Baars	Bontekoestraat A230 Bontekoestraat A230a	Art.2221 Splitsing F562
1889	F710 F711	Cornelis Baars Gerrit Baars	Cornelis Baars Gerrit Baars	Bontekoestraat 230 Bontekoestraat 230a	Art.2221 Art.2222
1890	F710	Cornelis Baars	Cornelis Baars	Visscherstraat 230 = Bontekoestraat A21	Art.2221
1910	F1039	Cornelia Baars wed. Gerrit van Dolderen	Cornelis Baars met Elisabeth v. Veenendaal	Visscherstraat 230 = Bontekoestraat A21	Bijbouw Art.3321
1911	F1039	Teunis Klomp	Teunis Klomp	Bontekoestraat 21	Art.3535

Links Het Spul van Lotje gezien vanuit de richting van de Tijmenstoren (1910), rechts gezien vanuit de Bontekoestraat, datum onbekend. De grote boom is inmiddels gekapt.

(1832-1908, karman) en zijn vrouw Evertje Baars (1838-1909, veehoudster). Gerrit was een broer van Cornelis en Cornelia, en Evertje was een dochter van Jan Hendrik Baars (1810-1852) en Christina de Jong (1804-1852), die weer een dochter was van Carel de Jong (1764-1845) en Maatje van de Waal (1762-1833). Carel de Jong was vele jaren eigenaar van de echte Bontekoe, zodat we hier de koppeling hebben van de Bontekoe met Het Spul van Lotje en van de relatie De Jong-Baars-Van Dolderen. In de bijgaande tabellen is voor de 'Bontekoe' en voor 'Het Spul van Lotje' een overzicht opgenomen van de beschikbare bewonings- en eigendomsgege-

vens. Hierbij kunnen de jaartallen enigszins verschillen met de werkelijke jaren, omdat niet precies is na te gaan wanneer verhuizingen in tussenliggende jaren hebben plaatsgevonden. Wat waren de beroepen van de Baarsen en de andere genoemde personen?

Carel de Jong was bouwman (boer, tabaksplanter), Jan Hendrik Baars Johzn. was tabaksplanter, Gerrit Baars was karman, Johannes Baars was tabakker, Cornelis Baars was tabaksplanter, Evert Baars was voerman, Evertje Baars was veehoudster, Jan Hendrik Baars Gerritsz. was voerman en Teunis Klomp was sigarenmaker.

Jaar	Kadaster	Bewoner	Eigenaar	Adres (vele vernummeringen)	Bijzonderheden Kadastraal Artikel
1832	F16 tuin	-	Carel (Karel) de Jong	-	Art.243
1846	F16 tuin	-	Jan Hendrik Baars Johzn. en Maatje Baars	-	Art.914 Art.914
1884	F712		BOUW VAN DE STADSBOERDERIJ MET SCHUUR 'Het Spul van Lotje'	-	Nieuwbouw Art.2222
1884	F712 huis schuur, erf	Jan Hendrik Baars en Jannigje de Haas	Gerrit Baars en Evertje (wed. Gerrit Baars)	Bontekoestraat A230a	Art.1357 Art.2222
1890	F712	Johannes Baars		Visscherstraat A234	
1891	F712	Jan Hendrik Baars (1913) en Charlotta van Dolderen	Jan Hendrik Baars, later Charlotta van Dolderen	Visscherstraat A64	Art.2222
1897	F909	Gerrit Baars (1908) en Evertje Baars	Evertje Baars wed. Gerrit Baars	Visscherstraat A64	Art 3322
1914	F1040	Evert Baars met Lotje van Dolderen	Evert Baars met Lotje van Dolderen	Visscherstraat A64	Art.3322
1950	F1040	Evert Baars met Lotje van Dolderen	Cornelia Baars	Zuidwal 3	Art.6113
circa 1970	F1040		AFBRAAK VAN DE BOERDERIJ 'Het Spul van Lotje'	-	-

GENEALOGISCHE GEGEVENS VAN EIGENAREN EN BEWONERS VAN DE BONTE KOE NA 1832 EN DE LATERE STADSBOERDERIJ VAN CHARLOTTA (LOTJE) VAN DOLDEREN

Het was een hele uitzoekerij om de vele Baarsen en aange trouwde familie in kaart te brengen als eigenaren en bewoners van de Bonte Koe en van de er later naast gebouwde stadsboerderij van Charlotta (Lotje) Geertruida van Dolderen.

Veel informatie hierover kon worden gevonden in het bovengenoemde artikel van Ad de Jong in Oud Rhenen over de familie de Jong te Rhenen¹⁹ en in 1995 en 2007 verschenen genealogieën Baars²². Natuurlijk verschaftte ook de Burgerlijke Stand van Rhenen veel bijzonderheden.

Op de volgende pagina staan nadere genealogische gegevens van eigenaren en bewoners na 1832 van de Bonte Koe en de latere boerderij van Lotje van Dolderen.

Bronnen

- Henk van den Hoofdakker, Wij in de Bonte Koeij, drie afleveringen in Oud Rhenen 2011, No.3, p. 17 en 18; Oud Rhenen 2012, No. 1, p. 6 en 7; Oud Rhenen 2012, No. 2, p. 27 en 28
- Kerkrekeningen in Oud Archief Rhenen, Regionaal Historisch Centrum Zuid Oost Utrecht (RCHZOU), Toegang 152, Inv.No. 763
- Over Kesteresteijn zie Rechterlijk Archief Rhenen, RHCZOU, Toegang 66, Inv. No. 463, deel 1564-1567

- A.J. de Jong, Oude huizen in de Rhenense binnenstad en hun bewoners – De familie Menso, Oud Rhenen 2012, No. 2, p. 4 e.v.
- Rechterlijk Archief Rhenen, RCHZOU, Toegang 66, Inv. No. 439
- A.J. de Jong en H.P. Rozema, De Posthistorie van Rhenen, Elst en Veenendaal (1989)
- W.H. Strous, Rhenen tussen 1815 en 1940 – I. De periode tot 1885, Oud Rhenen 2012, No. 1, p. 17 e.v.
- W. van Iterson, De Stad Rhenen (Assen 1960)
- A.J. de Jong, Oude huizen in de Rhenense binnenstad en hun bewoners – De familie Menso, Oud Rhenen 2012, No. 2, p. 4 e.v.; De Stad Rhenen (Assen 1960)
- J. van Lennep en J. ter Gouw, De Uithangtekens en Opschriften, Deel II (Leiden 1868), p. 193
- Rechterlijk Archief Rhenen, RHCZOU, Toegang 66, Inv. No. 460
- Oud Archief Rhenen, Kerkrekeningen, RHCZOU, Toegang 152, Inv. No.'s 764, 765 en 766 (periode 1591-1645)
- P.N. Noomen, De stinzen in middeleeuws Friesland en hun bewoners (Hilversum 2009); zie verder over Stenen Kamers A.A.B. van Bommel, Licht op stenen kamers in het Kromme-Rijngebied, Het Kromme-Rijngebied, 2004 (38-4), p. 65-70 en idem, Stenen kamers, Het Kromme-Rijngebied 2007 (41-1), p. 31
- Archief Ridderlijke Duitse Orde, Inv. No. 2349
- Oud Archief Rhenen, RHCZOU, Toegang 152, Inv. No. 277
- Kohieren haardstede en familiegelden, Oud Archief Rhenen, RHCZOU, Toegang 152, o.a. Inv. No's 275 – 277 en 337-340
- Rechterlijk Archief Rhenen, RHCZOU, Toegang 66, Inv. No.'s 528 en 585
- Rechterlijk Archief Rhenen, RHCZOU, Toegang 66, Inv. No. 586
- A.J. de Jong, Rhenense geslachten – De familie de Jong, Deel II, Oud Rhenen 2001, No. 3, p. 5 e.v.
- D.T. Koen en H.P. Deys, Rhenen in 1832 - Grondgebruik en Eigendom.

DE JONG

Carel de Jong, ged. IJsselstein 26-2-1764, overl. Rhenen 5-1-1845, tabaksplanter, woonde te Nijmegen, z.v. David de Jong en Maria (Maagje) van Leen, tr. Rhenen 10-3-1788 **Maatje van de Waal**, ged. Rhenen 7-2-1762, overl. Rhenen 10-1-1833, d.v. Gerrit van de Waal en Cornelia van Setten. Kinderen uit dit huwelijk o.a.:

Cornelia Willemina de Jong, ged. Rhenen 29-1-1792, overl. Rhenen 26-9-1864, tr. **Christiaan Keijman**, tolgaarder

Maria de Jong, ged. Rhenen 19-10-1794, overl. Rhenen 18-8-1868, tr. **Jan Willem Schenkhof**, broodbakker

Christina de Jong, ged. Rhenen 7-8-1803, overl. Rhenen 8-8-1844, tr. **Jan Hendrik Baars**

BAARS

Johannis Baars, ged. Rhenen 21-7-1782, overl. Rhenen 3-6-1845, tabakker, cultivateur, bakker, z.v. Jan Hendrik Baars en Jannigje Bugholt (Beugholt), tr.(1) 's-Gravenhage 16-2-1806 **Evertje Achterberg**, geb. Ede ca. 1784, overl. Rhenen 20-8-1811; tr.(2) Rhenen 4-3-1814 **Niesje Moesvelt** (Musfelt), ged. Amerongen 17-2-1788, overl. Rhenen 12-11-1819, d.v. Dr. Lambertus Moesvelt en Hendrikje Slok; tr.(3) Rhenen 6-10-1820 **Cornelia van Laar**, ged. Rhenen 9-12-1798, overl. Rhenen 5-4-1849, d.v. Evert van Laar en Grietje van Oort

Jan Hendrik Baars, ged. Rhenen 13-3-1809, overl. Rhenen 11-2-1852, Rijksveeschatter/tabaksplanter, z.v. Johannes Baars en Evertje Agterberg, tr.(1) Rhenen 11-4-1835 **Christina de Jong**, ged. Rhenen 7-8-1803, overl. Rhenen 8-8-1844, d.v. Carel de Jong en Maatje van de Waal; tr.(2) Rhenen 9-5-1846 **Jannigje de Haas**, ged. Kesteren 22-2-1808, dienstbode, d.v. Dirk de Haas, ijzersmid in Kesteren en Jacomijn van Woerkum

Gerrit Baars, geb. Rhenen 20-6-1832, overl. Rhenen 7-2-1908, tabaksplanter/karman z.v. Johannes Baars en Cornelia van Laar, tr. Rhenen 22-8-1861 **Evertje Baars** (neef en nicht, toestemming verleend Kon. Besluit 5-7-1861), geb. Rhenen 9-4-1838, overl. Rhenen 3-11-1909, d.v. Jan Hendrik Baars en Christina de Jong

Cornelis Baars, geb. Rhenen 13-11-1830, overl. Rhenen 14-3-1916, tabaksplanter, z.v. Johannis Baars en Evertje Achterberg, tr. Rhenen 3-8-1864 Elisabeth van Veenendaal, geb. Rhenen 11-12-1842, overl. Rhenen 11-4-1902, d.v. Jacob van Veenendaal en Geertje van Viegen

Jan Hendrik Baars, geb. Rhenen 13-9-1869, overl. Rhenen 28-5-1913, voerman, z.v. Gerrit Baars, tabakker/voerman, en Evertje Baars; tr. Rhenen 13-5-1891 **Charlotte Geertruida van Dolderen**, geb. Rhenen 15-5-1872, overl. Rhenen 10-2-1949, d.v. Willem van Dolderen en Cornelia Baars.

Charlotta (Lotje) Geertruida van Dolderen tr.(2) Rhenen 13-5-1914 **Evert Baars**, geb. Rhenen 10-8-1874, overl. Rhenen 2-10-1968, voerman, z.v. Cornelis Baars en Elisabeth van Veenendaal; deze was eerder getrouwd te Rhenen 28-7-1897 met

Cornelia van Stokkum, geb. Rhenen 8-1-1872, overl. Rhenen 20-9-1911, d.v. Harmannes van Stokkum en Jannigje Dirksen Uit het eerste huwelijk:

Cornelia Baars, geb. Rhenen 19-4-1904, overl. Rhenen 23-10-1979

KLOMP

Teunis Klomp, geb. Rhenen 31-3-1876, overl. Rhenen 7-11-1964, sigarenmaker, z.v. Hermen Klomp en Antje Scheffer, tr. Rhenen 11-12-1901 **Elisabeth Baars**, geb. Rhenen 14-1-1878, overl. Rhenen 18-3-1971, d.v. Cornelis Baars en Elisabeth van Veenendaal

Kadastrale Atlas Provincie Utrecht 8, (Rhenen 2002)

21. Kadastrale kaart 1820, als uitvouwbare kaart in W. van Iterson, De Stad Rhenen (Assen 1960)
22. E.V. van der Spek, Genealogie Baars (Baars, Van Baers) uit Rhenen, Driebergen 1995; J. Baars, De familie Baars Deel I – Rhenen 1630-2007 (Apeldoorn 2007)

Voorts:

Volkstellingen, Bevolkingsregisters, Burgerlijke Stand, Kadastrale leggers:

gemeentearchief Rhenen; thans aanwezig in het RHCZOU

Kadastrale hulpkaarten: Kadasterkantoor Utrecht (thans opgeheven)

Alle ca. 3000 kadastrale hulpkaarten voor Rhenen van 1832 tot ca. 1960 zijn als zw/w fotokopie aanwezig in het gemeentearchief Rhenen; thans aanwezig in het RHCZOU

Afbeeldingen: voor het grootste deel uit de collecties van de auteurs

RHCZOU = Regionaal Historisch Centrum Zuid Oost Utrecht, ondergebracht in het gemeentehuis van Wijk bij Duurstede